

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Центр сучасних наукових досліджень
Рада молодих вчених і спеціалістів ТНПУ ім. В. Гнатюка
Студентське наукове товариство ТНПУ ім. В. Гнатюка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАУК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції

18–22 листопада 2013 року

**Тернопіль
2013**

ББК 74. 480. 278

С. 88

Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації: матеріали ІХ
Всеукраїнської наукової конференції. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013.
– 246 с.

*Друкується за поданням
Центру сучасних наукових досліджень
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Мар'яна Ординас. ГНАТ ХОТКЕВИЧ – ПОПУЛЯРИЗАТОР ОПРИШКІВСЬКОГО РУХУ.....	148
Ігор Іваськів. ГЕНЕЗА ТА ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГАЙДАМАЦЬКОГО РУХУ.....	151
Ірина Гуменна. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ТОВАРИСТВ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ ПОЧАТКУ XX СТ. – 1939 РР.....	154
Ольга Мазурок. РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ КРАЙОВОЇ РАДИ У ДІЯЛЬНОСТІ "ПРОФОРУСА" (1921 - 1926 РР.).....	157
Олена Федорів. СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО В УКРАЇНІ (90-ТІ РР.. XX СТ. – ПОЧАТОК XXI СТ.).....	163
Зоряна Степник. РОЗВИТОК ВИНОКУРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ.....	166
Зоряна Бабій. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ В 1965–1966 РР.....	170
МОВОЗНАВСТВО	175
Олександра Задорожна. ОСЛОВЛЕННЯВ ПОЕТИЧНІЙ МОВІ ШІСТДЕСЯТНИКІВ ВПЛИВУ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ АВАРІЇ НА ЗЕМЛІ УКРАЇНИ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ПОЗА ЗОНОЮ ВІДЧУЖЕННЯ.....	175
Олена Вікторіна. МАТЕРІАЛИ ДО "СЛОВНИКА СТЕПОВИХ І СУМІЖНИХ ГОВІРОК СЕРЕДНЬОГО ДНІПРО-БУЗЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ" (НАЗВИ ОДЯГУ).....	177
Тетяна Мельник. ЛІНГВІСТИЧНІ ПРАЦІ О. СИНЯВСЬКОГО В ІСТОРІЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЛЕКСИЧНОГО ТА ГРАМАТИЧНОГО РІВНІВ МОВНОЇ СИСТЕМИ.....	181
Надія Раківська. АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЗАПОЗИЧЕННЯ В МОВУ УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЧАТКУ XXІ СТОЛІТТЯ.....	184
Каринна Сардарян. ВІДТВОРЕННЯ ПАНОРАМИ ДОБИ У КНИЗІ СПОГАДІВ ІРИНИ ЖИЛЕНКО "НОМО FERIENS".....	187
Маріанна Заверуха. КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНЕ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВИ.....	193
Юрій Струганець. ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІ СЛОВА У СКЛАДІ ФУТБОЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ.....	198
Леся Маєвська. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	200
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	202
Андрій Огнистий. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ МЕТОДИЧНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ.....	202
Петро Петрица. ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ.....	204
О. Гузак, О. Дуло, В. Качанова. ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ПРИ ОСТЕОХОНДРОЗІ ШИЙНОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА.....	207
Галина Шандригось. ОЗДОРОВЧА АЕРОБІКА У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ.....	208
Віктор Шандригось, Ростислав Сивик. РОЗВИТОК СИЛИ У БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	212

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ТОВАРИСТВ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЧАТКУ ХХ СТ. – 1939 РР.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає у тому, що студенти, як найбільш активна частина суспільства, упродовж другої половини XIX – першої половини XX ст., на території Східної Галичини, ставали організаторами національних та культурницьких рухів, однак, найбільш цілеспрямовану суспільно-політичну діяльність українські студентські організації здійснювали саме у міжвоєнний період. Намагаючись брати участь у суспільно-політичному житті Східної Галичини, українські студентські товариства сприяли формуванню національної інтелігенції з державницьким мисленням, обґрунтуванню ненасильницьких підвалин національного культуротворення.

Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити участь українських студентських товариств у суспільно-політичному житті Східної Галичини початку XX ст.-1939 р.

Об'єктом дослідження виступають суспільно-політичні процеси, що відбувалися у Східній Галичині в окреслений період.

Предмет дослідження – українські студентські товариства в суспільно-політичному житті Східної Галичини зазначеного періоду як важливий чинник консолідації українства.

Задекларовану проблематику вивчали такі дослідники, як: В.Леник [1], який проаналізував суспільно-політичну діяльність окремих студентських організацій Західної України, І.Андрухів [2] – прослідкував за динамікою суспільно-політичного життя студентських товариств та розкрив особливості їх напівлегальної діяльності. Внесок у дослідження цієї проблеми здійснив Б.Савчук [3]. Автор наголосив, що у дослідженні українського студентського руху є шаблонні усталені переконання, які спрощують реальні процеси, що відбувалися в студентському середовищі. Також вивчали студентський рух І.Шумський [4], Р.Ковалюк [5], який на основі аналізу архівних матеріалів висвітлив напрямки діяльності студентських товариств Західної України, проте все ж наголосив на суспільно-політичній діяльності, В.Виздрик [6], Т.Плазова [7] та Н.Мисак [8].

Проте найбільшу за обсягом інформацію можна одержати, аналізуючи архівні джерела. Окремим питанням студентського руху та ролі членів студентських товариств відведено місце в описах у таких фондах Центрального державного історичного архіву України в м. Львові (ЦДІАЛ України), як: фонд 146 «Галицьке намісництво, м. Львів», фонд 309 «Наукове товариство Т.Г.Шевченка у м. Львові».

Аналіз історіографії та архівних джерел свідчить про те, що досліджувана проблематика не знайшла належного вивчення, що у свою чергу й актуалізує тему цього наукового дослідження.

Українська студентська молодь становила реальну суспільно-політичну силу ще з кінця XIX ст. і переважно гуртувалася в академічних товариствах «Січ», «Союз», «Основа», «Академічна громада» при Львівському, Чернівецькому, Віденському університетах та Львівській політехніці. Охоплювали ці академічні товариства до 70 % студентів-українців, які навчалися у вузах [9, с. 2].

З початку XX ст. українські студенти, зокрема члени товариства «Академічна громада», активно приймали участь у суспільно-політичному житті Східної Галичини. Зокрема, організовували доповіді на актуальні політичні теми. Наприклад, 26 листопада 1904 р. «Кружок для соціальних наук» організував дискусію на тему «Українсько-польські відносини» (керівник – М. Лозинський), а 1 лютого 1905 р. відбулися збори українських студентів щодо останніх революційних подій у Росії [5, с. 136].

Студентські товариства цікавилися не лише проблемами зовнішньополітичного характеру. Одним з основних було питання проведення виборчої реформи. Боротьба за загальне, рівне, пряме і таємне виборче право набирала особливої інтенсивності, тому студентська молодь не могла стояти осторонь цієї нагальної проблеми, оскільки через нього можна було реалізувати вирішення тих чи інших питань українства [5, с. 136].

У студентському середовищі того часу не прослідковується орієнтація на якусь конкретну політичну силу. Однак упродовж окресленого періоду, особливо у міжвоєнний період, чітко виокремлюється домінування націоналістичної ідеології.

Я.Грицак стверджував, що основним осередком формування революційних кадрів були університети. На його думку, перші студентські організації націоналістичного спрямування ведуть свій початок з 1920-х років. Виникали вони переважно у тих містах, у яких навчалася українська молодь – Львові, Празі, Подєбрадах. Націоналістичний напрям початку 1930-х років теж в основному складався зі студентства. На теренах Східної Галичини центр українського студентства знаходився у м. Львові в гуртожитку, так званому «академічному домі», що утримувався на кошти легальних українських громадських організацій [10, с.198].

Співпрацювали студентські товариства і з політичними партіями, проте у своїх статутах наголошували на позапартійності та виключно культурницькій діяльності [11, с. 3]. Згадане товариство «Академічна громада» співпрацювало з Русько-українською радикальною партією

(РУРП). У його приміщенні згідно з рішенням управи відбулися 3-4 грудня 1905 р. збори членів партії, а також партійне віче 22-26 грудня 1906 р. Товариство позитивно ставилося до агітації РУРП, що проводилася у Східній Галичині [5, с. 136].

Не минула українські студентські товариства і підготовка до Першої світової війни, мілітаристські процеси змусили розколотися студентський табір. Суперечки виникли через те, яку із воюючих сторін підтримувати або йти своїм власним самостійним шляхом. У зв'язку із цим 7 грудня 1912 р. у Львові відбулася нарада представників усіх українських політичних партій та організацій, на якій прийнято einstimmig ухвалу, що «на випадок війни між Австрією і Росією все українське громадянство одногласно й рішуче стане на боці Австрії і проти російської імперії, як найбільшого ворога України» [2, с. 47].

На зборах також прийнята ухвала про необхідність організації військових секцій при «Соколі» й «Січі», у яких б українська молодь навчалася військової справи. На початку 1913 р. цю роботу розпочали «Сокіл» і «Січ», а також студентські товариства «Академічна громада» та «Основа». Студенти створили організаційний комітет, очолюваний І.Чмолю [2, с. 47].

Однак студенти вимагали, щоб комітет діяв незалежно від Українського Січового Союзу (УССоюз) і не підпорядковувався його керівництву. К. Трильовський погодився і у травні 1913 р. відбулися спільні збори студентів та УССоюзу на яких прийнято рішення про входження студентських військових секцій до товариства «Український січовий стрілець». Головою товариства обрано В.Старосольського, а його заступником – І.Чмолу [2, с. 47-48].

Ідеологічне обґрунтування створення окремих студентських корпусів відбулося на II всестудентському з'їзді 1913 р. Основним доповідачем на ньому був Д. Донцов, який виступив з темою «Політика мілітарного виховання молоді та самостійницька політика українського народу» [1, с. 65].

З серпня 1914 р. Українські Січові Стрільці (УСС) прийняли військову присягу і розпочали свій бойовий шлях, який тривав до 1920 р. [2, с. 49].

Студентству, як прогресивній частині суспільств, випала особлива роль у суспільно-політичному житті новітньої історії України, на ньому лежала відповідальність перед українством щодо реалізації національних прагнень. Задля досягнення мети студентські активісти намагалися контролювати освітні процеси, а підконтрольній польській владі Львівський університет спонукав молодь до боротьби за національне шкільництво та український університет [6, с. 117].

На початку 1920 р. відновив свою діяльність довоєнний УССоюз. Головна рада УССоюзу розробила план дій, у якому наголошувалося на політичній підготовці студентства для остаточного довершення нашого політичного визволення. У зв'язку із цим 1 травня 1921 р. Головна рада УССоюзу оголосила відозву до українських студентів, що навчалися у польських вищих навчальних закладах, у якій йшлося про бойкот навчання та пропозиції вступати до Українського університету в м. Львові [6, с. 118].

Архівні матеріали свідчать про те, що такі акції непокори студентські товариства планували як у 20-х рр., так ще і у довоєнний період, зокрема, вони пропонували спочатку збиратися на мітинги, видавати пресу, критикувати польську владу у виступах. Згодом, коли мирні методи не допомогли досягнути бажаного результату, студенти радикалізували акції бойкоту [12, с. 17-21].

Потрібно зауважити, що студентські організації не завжди у своїй діяльності дотримувалися приписів закону, часто не повідомляли поліційні органи про проведення зібрань або здійснювали останні поза межами університету, що ще більше викликало незадоволення польської влади [8, с. 42].

Одночасно з акціями політичного характеру, товариства, такі, як «Українська академічна поміч» не полишали діяльності і в соціально-економічній сфері. Зокрема, подавали численні звернення до населення Східної Галичини із закликами збирати кошти у фонд допомоги українській студентській молоді [13, с. 1].

Брали участь українські студентські товариства і в міжнародних суспільно-політичних заходах. На Міжнародному конгресі у Празі (22 березня - 4 квітня 1921 р.), який об'єднував студентів із 13 країн світу, українське студентство представляла делегація від «Академічної громади» у складі: І.Федова, С.Лопатинського, К.Паньківського, Ю.Рубіна, Є.Віханського, Є.Слабченка. Конгрес прийняв Український студентський союз до Міжнародної студентської організації [4, с. 109].

На початку липня 1921 р. українські студентські товариства міста скликали у Львові крайовий студентський з'їзд, на ньому прийнято рішення політичного характеру – відродження Самостійної Соборної Української Держави на основі об'єднання усіх етнічних українських територій. Для подальшої боротьби за український університет з'їзд створив Комітет Української Молоді (КУМ).

Прийнято рішення про припинення еміграції і навчання у німецьких чи чеських університетів тих студентів, які можуть здобувати освіту в Українському університеті у Львові [6, с. 118].

Необхідно підкреслити, що студентська молодь відіграла роль і в процесі зміцнення громадських структур. Упродовж 1909-1913 рр. у Львові були проведені Всеукраїнський студентський конгрес та загальний з'їзд українського студентства, на якому створили Український студентський союз. Основним завданням якого було об'єднання студентських організацій університетів не лише Західної України, але й Наддніпрянської України, що перебувала у складі спершу Російської імперії, а згодом – радянської України, а також українських студентів за кордоном [7, с. 45].

Студентський рух у Східній Галичині був розмаїтим у структурному відношенні, що проявлялося в існуванні локальних академічних станово-професійних товариств, а також загальнокрайових об'єднань. Одночасно у ньому присутніми були впливи політичних партій та генерування власних державницьких ідей. Б.Савчук стверджував, що такі процеси сприяли формування студентства як рушійної сили націоналістичного підпілля [3, с. 54].

В українських студентських товариствах культивувався дух служіння національним ідеалам, готовність навіть до збройної боротьби задля досягнення поставленої мети. Свідченням цього стала масова участь українського студентства у національних збройних формуваннях під час Першої світової війни.

Оцінюючи участь українських студентських товариств у суспільно-політичному житті на теренах Східної Галичини початку ХХ ст.-1939 р., необхідно підкреслити, що студентство було однією з найбільш соціально активних груп населення.

Список використаних джерел

1. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.) / В. Леник. – Мюнхен – Львів, 1994. – 181 с.
2. Андрухів І. Українські молодіжні товариства Галичини 1861 – 1939 рр. / І. Андрухів. – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.
3. Савчук Б. Студентський рух в Західній Україні у 1920 -30-ті роки: хроніка організаційно-ідейного становлення / Б. Савчук // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія / [За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль. – 1999. – Випуск ІХ. — С. 54–58.
4. Шумський І. Західноукраїнський студентський рух національно-демократичного спрямування на початку 20-х років ХХ ст. / І. Шумський // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія / [За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль. – 2003. – Вип. 1. – С. 107–111.
5. Ковалюк Р. Український студентський рух на західноукраїнських землях ХІХ – ХХ ст. / Р. Ковалюк. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – 420 с.
6. Виздрик В. С. До питання становлення Українського таємного університету у Львові / В. С. Виздрик / [Електронний ресурс]. – Львів, 2009. – С. 116–121. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Armia/2009_652/20.pdf
7. Плазова Т. Суспільно-політична діяльність молодіжних об'єднань у 1894–1939 рр. у Західній Україні / Т. Плазова // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: [збірник наукових праць] / НАН України, Інститут народознавства, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича, Національний університет «Львівська політехніка»; [редколегія: Я. Ісаєвич (голова) та інші]. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – Випуск 23. – С.42–47.
8. Мисак Н. Ф. Українські студентські товариства у Східній Галичині кінця ХІХ ст.: до питання взаємодії з провінційними органами влади / Н. Ф. Мисак // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / [Гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 57 (№ 2). – С. 37–45.
9. Кондратюк В. О. Галицький молодіжний та студентський рух за розвиток національної освіти / В. О. Кондратюк, Н. В. Гапонюк / [Електронний ресурс]. – Львів, 2007. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znmm/2007_13/R1/Kondratyuk%20Haponyuk.pdf
10. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст.: [Навчальний посібник для учнів гуманітарних гімназій, ліцеїв, студентів історичних факультетів вузів, вчителів] / Я. Й. Грицак. – К.: Генеза, 2000. – 360 с.:іл.
11. ЦДІАЛ України, ф. 146, оп. 58, спр. 465, 26 арк.
12. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, од. зб. 2758, 34 арк.
13. Там само, од. зб. 295, 11 арк.

PARTICIPATION OF UKRAINIAN STUDENTS SOCIETIES IN SOCIAL AND POLITICAL
LIFE OF EASTERN GALICIA IN THE EARLY XX CENTURY – 1939.

The article examines the participation of students as the most active part of society, the early twentieth century - 1939, in the political life of Eastern Galicia. In particular, highlighted the contribution of Ukrainian students in the organization of national and cultural movements, the promotion of national and statist thinking.

Key words: *Ukrainian Students Societies, Eastern Galicia, social and political life, Ukrainian Student Union, batch.*

ББК 74. 480. 278

С. 88

Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації: матеріали ІХ
Всеукраїнської наукової конференції. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013.
– 246 с.

*Друкується за поданням
Центру сучасних наукових досліджень
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

*У матеріалах збережено авторський стиль.
За достовірність інформації відповідальність несуть автори.*

ББК 74. 480. 278

С. 88
